

"هو"

در کتاب سی فصل شیخ عطار(ره) بر آن است که پرده از سرّ توحید بردارد اما هم‌چنان از دشمنان حق و عوام‌الناس در هراس است. بالاخره پس از طرح ده‌ها پرسش هم‌چنان با احتیاط یک پرده از پرده‌های اسرار الهی را بالا می‌زند و یادآور می‌شود که اگر تو طالب دیدن روی یار هستی، باید به مظهر او یعنی امیرالمؤمنین علی(ع) با چشم جان بنگری:

تو گر خواهی که بینی روی دلدار	طلب کن مظهر معنی اسرار
به چشم جان بین آن نور مظهر	که تا بینی به معنی روی حیدر
حقیقت‌بین شو و در وی نظر کن	به جز او از وجود خود به در کن

این همان معنایی است که ادیبانِ مخالفِ شیعه بودن باطنی شیخ عطار(ره)، آن را برنمی‌تابند و به خطا این اثر و سایر آثار مشابه را، منسوب به او معرفی می‌کنند.

کتاب نزهت‌الاحباب گویای حکایت بلبل است که از گلستان دور افتاده و از هجران گل در تب و تاب است. اما این بار بلبل همان سالکی نیست که از هجران حق می‌نالَد، بلکه انسانی است که شیفته رنگ و زیبایی گل دنیا شده است و چه پیام‌ها که از سر سوز دل به وسیله باد صبا برای او می‌فرستد. بالاخره یک روز باغبان به باغ آمده و گل‌ها را چیده و همه را برای تهیه گلاب در دیگ گلاب‌گیری ریخته و زیر آن آتش می‌نهد. این جاست که بلبل می‌فهمد:

کار دنیا این‌چنین است ای پسر	الحذر از کار دنیا الحذر
و طوطی که عارف مرغان است یادآور می‌شود:	

کس نماند در جهان بر روی خاک	بلکه زیر خاک خواهد رفت باک
و بالاخره بلبل که هم‌چنان از عشق گل بر باد رفته، در سوز و گداز است:	

در فراق یار خود جان را بداد	رفت سوی عالم معنی چو باد
-----------------------------	--------------------------